

Dr. Algimantas Liekis

Feodalizmo – bolševizmo reliktai dabartinėje Lietuvos mokslo organizavimo ir valdymo sistemoje.

(Kalba diskusijoje – konferencijoje „Mokslo politika. Kiek ji skatina spręsti nepriklausomos Lietuvos gerovės ir pažangos apatinimo klausimus (Mokslo organizavimo ir valdymo aspektais)“, įvykusioje 2010 m. gegužės 5 d. LRS Konstitucijos salėje. Ir organizuotoje LRS, VGTU, Mokslotyros instituto ir kitų studijų ir mokslo institucijų)

1. Šiandieną dažnai galima išgirsti sakant: ne tokios Lietuvos norėjome, ne dėl tokios Lietuvos kovojome ... Taip, Tautos atgimimo ir prisikėlimo metais daug kas manė, kad dėl visų blogybių kalti tik svetimėji, kad Lietuvai tapus Nepriklausoma, mūsų pačių, lietuvių valdoma, tos blogybės išnyks, kartu su okupantais. Tačiau pasirodė, kad kartojasi jau ne kartą mūsų Tautos, Valstybės gyvenime būta: pasukimas ne Tautos ir Nepriklausomybės amžinimui pamatų stiprinimo keliu, o tik savų, savo klanų egoistinių siekių tenkinimo, kaip kadaise, kad plikbajoriai – Lietuvą valdančiųjų luomas, kai svarbiausia ėmė laikyti jų pačių dvarelius, o ne Tautos ir Valstybės klestėjimo siekius. Ir šiandieną, ir iš šių rūmų retai tegalima išgirsti priimant sprendimus, **nurodant tarp svarbiausių argumentų Tautą, Nepriklausomybę, krašto žmonių pažangą ir gerovę, o tik ES, jos biurokratų instrukcijas.**

3. **Šiandien krizė ne tik ekonominė, bet ir moralinė, dorovinė, tikėjim ir daugelio kitų.** Dėl daugelio šiandieninių blogybių ir neteisėsių netrūksta kaltinimų ir **mokslinei bendruomenei.** Ir, reikia pasakyti, kad tie kaltinimai didele dalimi pagrįsti: daugeliu atveju atrodo, kad lyg mūsų valstybėje nėra nei ekonomikos, nei socialines ir panašias problemas išmanančių specialistų, nesigirdi ir mokslininkų vertinimų dėl priimamų įstatymų, nutarimų net susijusių ir su mokslo, studijų organizavimu ir valdymu. **Net 84 proc. užsienin išvykusių lietuvių mokslininkų nebeplanuoja sugrįžti. Ir ne tik dėl menkesnio atlygio Lietuvoje, bet ir anot daugelio jų kai kurių feodalinių - bolševikinių relikto mokslo organizavimo ir valdymo sistemoje, net jų pagausėjus po pernykščio Mokslo ir studijų Įstatymo bei kitų teisinių aktų priėmimo. Kiek apie tuos reliktus.**

4. Pernai vykusiose diskusijose dėl mokslo ir studijų Įstatymo ir kitų aktų, sąmoningai ar ne **nebuvo analizuojami principiniai mokslo organizavimo ir valdymo, pirmiausia demokratijos moksle klausimai.**

Suprantama, moksle tiesą nulemia ne balsų dauguma. Pirmosios atominės – branduolinės bombos, tarpžemyninės ir kosminės raketos SSRS buvo sukurtos lageriuose. Tačiau esant diktatūriniam režimui galima greitai pasiekti kai kurių laimėjimų, paskyrus dideles lėšas, atskirose mokslo ar technikos srityse, bet ne visoje visuomenėje.

Tad, kam teko prisidėti prie Nepriklausomybės pasukusios Lietuvos mokslo ir studijų sistemos kūrimo, prisimena, **kad pirmiausia siekta sukurti tokią sistemą, kad ji tarnautų Tautos ir jos Nepriklausomybės ilgaamžiškumo pamatų padėjimui, vadovaujantis tokiais principais:**

- išlaisvinti mokslą nuo valdžios ar partinių bonžų bei besiskelbiančių „žymiausių mokslininkų“ organizacijų diktato. Tik pačiai mokslinei bendruomenei turi priklausyti galutinis mokslo pasiekimų vertinimo žodis;

- mokslas yra neatskiriama Tautos kultūros dalis ir jis pirmiausia turi tarnauti nepriklausomos Lietuvos pažangai ir gerovei;

- mokslininkas ir jų bendruomenė yra svarbiausi mokslo sistemoje ir Tautos, valstybės gerą įvaizdį pasaulyje turi pirmiausia kurti mokslas ir aukšta krašto kultūra;

- tik remiantis mokslo tyrimų rezultatais, Tautos ir Nepriklausomybės stiprinimo nuostatomis vadovautis sprendžiant valstybės pažangos problemas.

Tokių nuostatų tuomet netenkino ir LMA, kuri buvo tarsi atsiribojusi nuo mokslo bendruomenės, jos nerenkamais, bet besiskelbiančiais „žymiausiais“ - dar 1941 m. pradžioje pirmuosius mokslininkus akademikais atrinko A.Sniečkus ir M. Gedvilas, o jie toliau, suderindami su LKP(b) CK, priimdavo naujus.

Tad ir 1990 m. mūsų Tautai vėl išsikovojo Nepriklausomybę, pirmajame Lietuvos Aukščiausios Tarybos (Steigiamojo Seimo) 1991 m. vasario 12 d. (Nr. 1 – 1052) patvirtintame Lietuvos mokslo ir studijų Įstatyme be demokratinių valdymo metodų, buvo ir nurodyta, kad mokslo rezultatai pirmiausia turi tarnauti **„nepriklausomai Lietuvai“, „lietuvių tautai“**.

Deja, net sąvokų „demokratija“, „Lietuvių Tauta“, „Nepriklausoma Lietuva“ nėra dabartiniame, priimtame 2009 m. balandžio 30 d. (Nr. XI – 242). **Naujasis Įstatymas persunktas globalistinėmis ir iš dalies feodalinių – bolševikinių relikvų nuostatomis.**

Nėra tokių sąvokų ir Lietuvos mokslo tarybos **2009 – 2011 m. strateginės veiklos plane. Jame tik nurodoma, kad „Tęsiant mokslo ir studijų įstaigų struktūrų reformą bei siekiant užtikrinti mokslo ir studijų sistemos integraciją į Europos šalių erdvę, Taryba bendradarbiauja su mokslo ir studijų, studentų, kultūros, verslo, pramonės, žemės ūkio ir kitų sričių institucijomis“.** Vadinasi ir LMT, pagal Įstatymą svarbiausios jo įgyvendintojos irgi tikslas – **„Integruoti Lietuvos mokslą“, ištirpdinti jį „Europos erdvėje“!**

Bet, atrodo, visus minėtus ir neminėtus dokumentus savo globalizmu ir internacionalizmu pralenkia LMA savo „2010 – 2020 m. strateginės veiklos planu“, patvirtintu 2010 m. kovo 2 d. Jame ne tik kad nėra Tautos, Nepriklausomos Lietuvos, bet kiekviename puslapyje po keletą kartų kartojama apie savo ir visos Lietuvos svarbiausią tikslą - greitesnį „integraciją į bendrą Europos erdvę“, greičiau „integruojantis į ES ūkinę, socialinę, kultūrinę bei mokslo sferą...“. Ir toliau: „skatinti tarptautinius mokslinius ryšius ir integraciją į ES ...“; „Tačiau norint, kad mokslinė veikla taptų integracijos į Europos mokslinių tyrimų erdvę procesu, ji turi tarnauti ES, jos regionų ar

atskirų šalių susietomis su Bendrija tikslams, jos mokslinės bendruomenės interesams ...“ Ir t.t. Manychiau, tas LMA „2010 – 2012m. strateginis planas“ turėtų būti privalomas perskaityti ir mokyklose, kad ir kiekvienas mokinukas suvoktų, kas gresia Tautai ir Nepriklausomybei. Sovietmečiu tautiškumo ir valstybingumo siekį, surusinimą stengtasi vykdyti, prisidengus internacionalizmo, vieningos SSRS, vieningos tarybinės liaudies kūrimo lozungais, dabar - integracijos, vieningos ES kūrimo ir pan. Beje, to nesijaučia nei Vokietijoje, Prancūzijoje, Anglijoje. Tik pas mus, daug kam vis neatpratant padlaižiauti. Tik vietoje Maskvai, dabar - Briuseliui.

Bet grįžkime prie Įstatymo. Jame ir kai kituose teisiniuose aktuose jau nebekalbama, kad mokslas – svarbiausia kultūros dalis, kad studijų metu, kaip ir reikalaujama Europos universitetų Didžiojoje Chartoje (Magnus Charta), universitetuose turi būti ugdomos ir asmenybės (O, pavyzdžiui, ikikariniuose VDU statutuose tokia nuostata irgi būdavo). O juk šiandienos daugelio mūsų nesekmių priežastis – tai iškilų, tautinių nuostatų asmenybių stoka tiek moksle, tiek ir politikoje.

5. Mokslo politikos formavimas ir atsakomybė už ją.

2009 m. Mokslo ir studijų Įstatymo 12 straipsnyje nurodoma, kad „Valstybės mokslo ir studijų politiką formuoja Seimas“.

Tik sovietmečio teisiniuose aktuose būdavo nurodoma, kad mokslas – partijos tarnaitė, kad jo plėtojimo kryptis ir sritis formuoja TSKP CK, partijos suvažiavimų direktyvos ir pan. Taip, pavyzdžiui, vykdant jas, ir po karo, 1946m. rugsėjo 9 – 11 d. LTSR Mokslų akademijos visuotiniam susirinkimui patvirtinus nutarimą, kaip istorikai privalo vertinti Tautos ir Lietuvos praeities procesus ir įvykius, **istorijos vadinamasis mokslas buvo paversta partinės propagandos įrankiu** – visų tyrimų rezultatai turėjo tariamai patvirtinti, kad amžinas lietuvių tautos siekimas buvo susijungti su didžiąją rusų tauta, kad pažangų buvo tik tai, kas vedė prie vadovaujančiojo proletariato vaidmens išskėlimo, TSKP ir TSRS sukūrimo. Ir nebuvo nė vieno ir mokslinėje spaudoje straipsnio, knygos, kuriuose nebūtų laikomasis tos schemas. Paprasčiausiai joks redaktorius kitokios mintelės nepraleisdavo. Tas būdavo ir studijų auditorijose. Panašiai buvo ir 1948m. SSK(b)P CK ir „drg. Stalinui“ suabsoliutinus Lysenkos mokymus ir pasmerkus genetiką, ją pagal SSRS MA priimtąjį nutarimą pasmerkė ir LMA visuotinis susirinkimas Beje, Lietuvos „žymieji“ to pasmerkimo laikėsi apie 2 metus dar ir po to, kai Maskvos mokslininkai jau vėl ėmė viešai kalbėti apie genetiką ir t.t.

Archyvuose teko peržiūrėti kai kurių „žymiausiųjų“ mokslininkų disertacijų. Tarp jų ir akademikų. Vienas toks 1957m. pradžioje apgynė ją ekonomikos mokslų kandidato laipsniui apie nepaprastai didelę MTS vaidmenį Tarybų Lietuvos ekonomikai, o Chruščiovui panaikinus MTS, 1962 m. jau apgynė daktarinę – apie tai, kaip trukdė pažangai žemės ūkyje vėl tos pačios MTS. Pavyzdžių šimtai. Ir jie liudija, kaip pavojinga tiek mokslui, tiek ir pačios visuomenės pažangai, kai mokslui, kaip ir kultūrai imasi diktuoti valdžia ar kokie patys save „žymiausiai“

besiskelbiantys. Prisitaikyti visuomet naudingiau, negu kovoti su tais, kurie turi valdžią. Net ir demokratijos sąlygomis.

Kadangi kol kas Lietuva demokratinė ir Seime sprendimus priima partinė valdančiųjų dauguma, tai pagal naująjį Mokslo ir studijų Įstatymą išėitų, kad **mokslas vėl iš esmės, kaip ir sovietmetyje, turi tapti partiniu.**

Apskritai, Įstatyme pateikta mokslo politikos formavimo samprata savo esme yra iš SSRS metų.

Beje, Įstatyme nepateikiama ir mokslo sampratos. Tad gal ir dėl to taip humoristiškai nurodomas ir kas yra „mokslininkas“ (I skyr.12 dalis): „Mokslininkas – tyrėjas, turintis mokslo laipsnį“.

Toks apibrėžimas būtų pradžiuginęs sovietinės Lietuvos valdžios bonzas, siekusias bet kokiomis priemonėmis įsigyti mokslų kandidato diplomą: ucionom možeš i nebyt, no kandidatom byt obiazan“. Beje, ir dabar internete pilna siūlymų iš JAV, Anglijos ir kitų valstybių įsigyti už 3 - 5 tūkst. dolerių filosofijos ar kitos srities daktaro diplomą, net ir be aukštojo mokslo.

6. Kolektyvas ar asmenybė“?

Įstatyme tarsi vėl atgaivinami „brandaus socializmo“, „išplėstinio komunistinės visuomenės“ kūrėjų teiginiai, kad **asmenybė – niekas, kolektyvas – viskas.**

Įstatyme visiškai numenkinamas **mokslininkas kaip kūrėjas, pilietis.** Pagal Įstatymą mokslo ir visuomenės pažangą lemia tik „**institucijos**“.

Nekalbama ir apie **savarankiška tiriamąją veiklą užsiimančius** tyrėjus. Juk, pavyzdžiui, humanitarinių, socialinių mokslų tyrėjų darbo esmė yra analogiška rašytojų, dailininkų ir kitų kūrėjų. Tiesa, Įstatymo 66 straipsnyje suteikiama ir mokslininkams teisė „jungtis į sąjungas ir kitas asociacijas“. Bet tai kiekvienam garantuoja LR Konstitucijos, kiti teisiniai aktai.

Tiesa, Įstatymo VI skyrius skirtas „Akademinei bendruomenei“. Tačiau nekalbama apie jos bendruomenės teises.

7. Ištirpdintos mokslininkų savivaldos teisės?

Įsitvirtinant Nepriklausomybei, pamažu tirpo mokslininkų galimybės, dalyvauti renkant mokslo, o iš dalies ir studijų vadovus, dalyvauti ir mokslo politikos formavime.

Kaip minėta, atkuriant nepriklausomą Lietuvą, atsvara iš sovietmečio paveldėtoms mokslo valdymo institucijomis, pirmiausia LMA ir ministerijai, kaip Lietuvos mokslininkų bendruomenės atstovė, turėjo būti **Lietuvos mokslo taryba.**

1991 m. liepos 19 d. (Nr. I – 1539) tuometinės LR Aukščiausios tarybos patvirtintų „Lietuvos mokslo tarybos nuostatų“ 1 straipsnyje nurodyta, kad „Lietuvos mokslo taryba – savarankiškai veikianti mokslo ir studijų savivaldos institucija ...“. Buvo numatyta, kad iš 36 Tarybos narių 24 renka patys Lietuvos mokslininkai tiesioginiais rinkimais, o kitus (12) iš švietimo, kultūros, ūkio, politikos ir visuomenės veikėjų skiria Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba. Ir bene tokie rinkimai buvo trejetą kartų., kol ... **vietoje jų buvo įteisintas skyrimas.** Taip, pavyzdžiui, dabartiniuose 2009 m.) „Lietuvos mokslo tarybos nuostatuose“ jau

nurodyta, kad LMT yra „valstybės biudžetinė įstaiga, patarti Seimui ir Vyriausybei mokslo ir mokslininkų rengimo klausimais“ (II str, 5 skirsnis) ir, kad „ Tarybos pirmininką, jo pavaduotoją, komitetų pirminius, konsultuodamasis su mokslininkus atstovaujančiomis organizacijomis, parenka Švietimo ir mokslo ministras“.(13 sk.). Pagal tą nutarimą ministras „atrenka“ ir kitus LMT tarybos narius, kuriuos Vyriausybės (ŠMM) siūlymu tvirtina Seimas“ (10 str.).

Tiesa, 17-tame nutarimo straipsnyje mokslo bendruomenė lyg nuraminama: girdi, „Švietimo ir mokslo ministras sudaro galimybę per 2 savaites visuomenei pareikšti nuomonę dėl Tarybos komiteto sudėties“ .

Feodalizmu dvelkia Mokslo ir studijų įstatymo VI skyrius, kad „Tarybai vadovauja ir jos vienasmeniu valdymo organu yra Tarybos pirmininkas“. Beje, pagal Mokslo ir studijų įstatymą LMT pirmininkas pateikia ir Seimui tvirtinti ir LR Akademinės etikos ir procedūrų kontrolės tarybą, jos pirmininką – institucijos vadovą, kuri turėtų kontroliuoti paskyrėją. Pagal pasaką, pasiuntė antrą vilką avelių ganyti...

Dar įdomiau, kad ir Mokslo fondas pagal LR Seimo nutarimą „Dėl Lietuvos Mokslo Tarybos nuostatų patvirtinimo“ (2009 12 22 nr. XI – 625) IX skyriaus 3.6 punktą „Mokslo fondas yra Tarybos padalinys ...“, kurio vieninteliu valdovu „vienasmeniu valdymo organu“ yra, kaip sakyta Mokslo tarybos pirmininkas. Tik carinė Rusijos mokslų akademija buvo tokiu vienvaldžiu caro „organu“ kaip dabartinė Lietuvos mokslo taryba. Dėl to tada rusų poetas A.Puškinas rašė: v akademij nauk sidyt akademik Dunduk. Jau tada daug kas piktinosi, kad MA yra valdžios, o ne mokslo visuomenės organizacija, kuri pati sau pasirenka ir patvirtina naujus narius, lyg amatininkų cecho meistrai iš gizelių.

Gaila, kad 2009 m. Mokslo ir studijų įstatyme neliko 1991 m. analoginiame įstatyme straipsnio(14 str.), kad „**Mokslininkas turi teisę dirbti privačiai**“ ir, kad „**Mokslininkas (mokslininkų grupė) įstatymų nustatyta tvarka gali veikti privačios mokslo ir studijų institucijos...**“ ir (35 str.) , kad „Mokslininkas turi teisę: dirbti savarankiškai arba jungtis į kūrybines grupes; dalyvauti konkursuose mokslo programoms vykdyti bei mokslo ir studijų fondų paramai gauti ...“ Tačiau to **kaip minėta neliko pastarajame (2009 m.) Mokslo ir studijų įstatyme.**

Tiesa, Įstatymo VI skyrius skirtas „Akademinėi bendruomenei“. Jo 53 str. nurodoma: „ Akademinę bendruomenę sudaro mokslo ir studijų institucijų studentai, dėstytojai, mokslo darbuotojai, kiti tyrėjai ir profesoriai emeritai“. Tačiau nekalbama apie jokias bendruomenės teises.

Pagal statutą tik „**žymiausiems mokslininkams**“ teatstovauja ir LMA ir LKMA irgi „žymiausias katalikus mokslininkus. Tik pirmoji išlaikoma Lietuvos žmonių , antroji – visuomeninė. Tačiau pirmojoje, apie kitus, tegu ir atlikusius ir reikšmingiausius darbus mokslui, Tautai, valstybei, bet jei jie ne LMA nariai, **neprisimenama net metinėse ataskaitose.**

Beveik bebalse šiandieną yra ir Lietuvos mokslininkų sąjunga, po Nepriklausomybės atkūrimo turėjusi arti 1000 narių ir pretendavusi ginti visų mokslininkų interesus.

Apskritai, šiandieną mokslo bendruomenė Lietuvoje, skirtingai nuo kitų kultūrinių ir gamybinių bendruomenių, neturi jai teisėtai atstovaujančios, jos interesus ginančios organizacijos.

Bent tautiškai nusiteikusius mokslininkus tikimės atstovaus mūsų įsteigiama *Lietuvių tautininkų akademija*, moksliniais metodais kovoti prieš beaotodairašką, kaip dabartinės LMA ir LMT vykdomą Lietuvos mokslo „integraciją“ į ES, lietuvių kalbos moksle trypimą ir t.t. Gal būt, tiems, kurie bus nusipelnę mūsų Tautos stiprinimui, teiksime ir tautininkų akademikų ir pan. titulus. Veiksime, kaip ir dabartinė LMA, pagal „savo statutą“.

8. Mokslo ir studijų institucijų autonomija.

Pernykštis mokslo ir studijų Įstatymas persunktas ir nepasitikėjimu studijų ir mokslo institucijų **tarybomis, mokslo ir studijų bendruomenėmis jau ir tuo, kad** (Įstatymo 65 str. 4 dalis) „Rengiant konkursą vyriausiojo mokslo darbuotojo ar profesoriaus pareigoms eiti, priėmimo komisijoje turi būti bent vienas **tarptautinis ekspertas**“. Net SSRS okupacijos metais to nereikalauta. Beje, kas tai per pareigos „tarptautinis ekspertas“? Dėl tokio nepasitikėjimo mokslo bendruomenė, jei turėtų patriotizmo ir savigarbos, turėjo išeiti su protestais gatves.

Taigi, jei pagal ankstesnius **mokslo ir studijų ir kitus** įstatymus, nutarimus dar buvo kai kurios galimybės **išlaikyti mokslo ir studijų institucijoms autonomiją**, faktiškai jų nebepaliekama pernykščiame Įstatyme. **Apie kokią autonomiją galima kalbėti, jei ne mokslo bendruomenė, o tik valdžia ir jos paskirtieji valdininkai priima galutinius sprendimus dėl pasiektų mokslo rezultatų ar atskirų tyrėjų įvertinimo. Sprendimus, lemiančius ir pačių institucijų, ir tyrėjų finansavimą.**

Kasmet vis daugiau nuo biurokratų pučiasi ne tik Lietuvos mokslo taryba, bet ir visokie kitokie studijų, mokslo rezultatų vertinimo departamentai, komitetai prie ŠMM, kurie, **vietoje užsiėmę visuomenei naudingų darbų**, tik trukdo dirbti kitiems, mėgindami išmatuoti, įvertinti tai, ką gali įvertinti tik patys mokslininkai.

Deja, tokių sąskaitininkų ŠMM, LMT ir kai kuriose kitose kontorose šiandieną yra apie 4 kartų daugiau, negu jų buvo SSRS okupacijos metais, nors mokslo darbuotojų skaičius bene dvigubai mažesnis.

Sunku šiandieną ir įsivaizduoti, kad tarpukario nepriklausomos Lietuvos Švietimo sistemoje tedirbo 27 darbuotojai O juk jie ne tik sukūrė vieną geriausiai Europoje ne tik švietimo, bet ir aukštojo mokslo sistemą.

Tuometinė valdžia pasitikėjo savo inteligentija, mokslininkais. Tad ir habilitacinės disertacijos buvo ginamos ir patvirtinamos tik fakultetų mokslo tarybose. Ir lietuviškoje spaudoje visi skelbti darbai užskaitomi. Beje, taip ir šiandieną yra ir kitose demokratinėse valstybėse, kur valdžia gerbia savo mokslininkus. Tad ir užsienyje daug kas negali suprasti mūsų mokslo valdovų,

kodėl jie taip nepasitiki Lietuvos mokslininkais ir jų bendruomene, tarsi ji būtų kokių sukčių ar parazituojančiųjų?

Reikėtų sugrąžinti aukštosioms mokykloms ir mokslo institucijoms tikrąją, o ne tariamą autonomiją, kad jose sprendimus priimtų bendruomenių renkamos mokslo tarybos, o ne kaip dabar - valdžios skiriami klerikai. Ir tuomet būtų nereikalinga taip išsipūtusi LMT, kaip ir daugelis kitų biurokratų įstaigų ir būtų kasmet sutaupoma mokslui po keliasdešimt milijonų litų. Nereikėtų ir besiskelbiančių „žymiausių mokslininkų“ ekspertinių įstaigų - rimtas ekspertizes gali padaryti tik patys mokslininkai - tyrėjai, nagrinėjamų problemų žinovai.

Nieko rimto neatspindi ir studijų ar mokslo institucijų vadinamieji **reitingai – nė vieno jų nėra objektyvaus.**

Mes galime didžiulis: Lietuvoje parengiami specialistai visur pasaulyje minimi tarp geriausiųjų. Galime drąsiai visame pasaulyje skelbtis, kad Lietuvos studijų, mokslo institucijos yra pačios geriausios, vertinant jas pagal išlaidas vienam dėstytojui ar mokslo darbuotojui – tos išlaidos yra apie 10 kartų mažesnės, negu dabartiniuose reitinguose tarp pirmaujančių nuolat rodomų JAV ar Anglijos universitetų.

9. **Patiems nusiskandinti, ištirpti** svetimšalių jūroje, - tai šiandieną lietuvi mokslininką verčia galiojantys mokslinę veiklą reglamentuojantys teisiniai aktai:

a) nors kaip sakyta, Mokslo ir studijų įstatyme neapibrėžiama „mokslo“ sąvoka, bet „Mokslo ir studijų principuose“ (Įstatymo 3 str. 6 dalis) nurodoma, kad Lietuvos mokslas privalo orientuotis tik į „tarptautinius kokybės standartus“. Bet juk nėra labiau paniekiančio mokslininkui įvertinimo, kaip ir kito kūrėjo, kaip pasakyti, kad jo darbai „standartiniai“. „Standartiniais“ gali būti gaminami šaukštai, batai ir kiti daiktai, bet **mokslas – tai juk naujas iki tol nežinotas sprendimas, nauja teorija ar pan.** Toliau .

b) SSRS okupacijų metų tvaiką skleidžia Mokslo ir studijų Įstatyme reikalavimas „dalyvauti tarptautinėje ir Europos mokslinių tyrimų erdvėje“. Juk ir pagal SSKP direktyvas kurta „vieninga SSRS“, „vieninga SSRS mokslo sistema“ „vieninga tarybinė liaudis“ ir pan., kad privertus **atsisakyti ir bet kokių tautinių savitumų išsaugojimo, surusinus.**

Kūryba – tai individualumas. Kitas atvejis - tai dalyvavimas tarptautinio masto, ypač didelės apimties darbuose, kaip kosmoso, energetikos tyrimuose ar pan.;

c) tautiškumą ir pilietiškumą smaugia ir mokslo rezultatų vertinimo sistema, mokslo valdininkams siekiant mokslinės – kūrybinės veiklos įvertinimui panaudoti socialistinio lenktyniavimo formas ir metodus. Pirmiausia, pagal straipsnių kiekį, paskelbtų žurnaluose, įrašytuose **vadinamosiose tarptautinėse duomenų bazėse. Beje, tas reikalavimas prieštarauja net Mokslo ir studijų Įstatymo teiginiams apie studijų ir mokslo institucijų autonomiją – nuo amžių, kaip sakyta, mokslo rezultatus įvertindavo pačių tų institucijų mokslo tarybos.**

Toks reikalavimas pažeidžia mokslininkų teises, LR Konstituciją, kėsina į lietuvių kalbos kaip valstybinės išsaugojimo svarbą, kenkia lietuvių Tautai kaip Lietuvos valstybės suverenumui ir, pagaliau, nesuderinamas ir su laisvos rinkos reikalavimais (reikalaujant net kokiose užsienio leidyklose būtina savo darbus spausdinti, jeigu norima daugiau balų gauti iš Ministerijos biurokratų).

Įstatyme, kaip sakytą, nėra žodžio, kad mokslo rezultatai pirmiausia tarnautų Tautai ir stiprintų Lietuvos Nepriklausomybę, turtintų jos kultūrą (Toks mokslininkus kaip asmenybes ir kūrėjus **iškastruojantis** Įstatymas gali būti pritaikytas bet kurioje bolševikinio ar kapitalistinio internacionalizmo, globalizmo principais besivadovaujančioje šalyje).

Smerktinas ir ŠMM (Švietimo ir mokslo ministerijos) 2005 m. bei 2006 m. (2006 04 12 įsakymas Nr.ĮSAK – 685 bei 2008 04 30 įsak. Nr. ĮSAK – 1215 redakcija) patikslinta „Mokslo ir studijų mokslinės produkcijos formaliojo vertinimo metodika“, kurioje **užsienio kalba (pirmiausia anglų) ir užsienyje paskelbtas darbas vertintinas dvigubai daugiau balų, negu lietuvių kalba ir Lietuvoje.**

Prievartavimą rašyti mokslo darbus anglų ar kita kalba, skelbti straipsnius „duomenų bazėse“ esančiose žurnaluose (registruojamuose ISI, JAV, Filadelfijoje, „rinktosios tautos“ biznierių kromelyje), daug kas mėgina pateisinti tuo, kad tik taip Lietuvos mokslas gali tapti žinomas pasaulyje. Kaip ir sovietmetyje, kada buvo visai skatinimas skelbti darbus rusiškuose leidiniuose.

Pavyzdžiui, 1987 m. jau beveik 90 proc. visų LTSR mokslų akademijos institutų ir aukštųjų mokyklų specializuotų mokslo žurnalų leisti rusų kalba. Daugelio jų tik pavadinimai bebuvo likę lietuviškais. **Tačiau Maskvoje tuometinėje vadintoje Lenino bibliotekoje 1988 m. atlikta 5 metų analizė parodė (paanalizavus katalogus kiek kartų kuris iš Lietuvos mokslo žurnalų per praėjusius metus buvo skaitytas), kad apie 90 proc. jų iki tol niekas nebuvo paėmęs iš bibliotekos saugyklų.**

Jokios reikšmės mokslo pažangai neturi ir mokslininkų vertimas vaikytis didesnių „citavimo“ indeksų.

Nors sparčiai daugėja spaudinių skaičius žurnaluose įtrauktuose į „duomenų bazes“ bei „cituojamųjų“ (pagal tuos nieko neįrodančius skaičius, šiandieną vertinamas ir studijų bei mokslo institucijos tariamas mokslo lygmuo), nepadaugėja Lietuvoje nei išradimų, nei naujų teorijų. Ir tai suprantama, nes šiandieną mokslininkai vienas apie kitą susižino jau ne tiek iš specializuotų žurnalų, o iš interneto, betarpiškų susitikimų. Kad vis mažiau bereikalingi specializuoti ir taip brangiai kainuojantys mokslo žurnalai, lyg patvirtina ir jų tiražai – po 50 ar 100 egzempliorių išleidžiami; vis daugiau kur pasaulyje pereinama ir prie mokslo straipsnių skelbimo tik internete.

Kaip teko patirti ir patys tų „duomenų bazių“ - kromelių savininkai pirmiausia JAV, nustebo išgirde, kad Lietuvoje, lyg kokioje iš Afrikos džiunglių,

įrašymą į jų „duomenų bazę“ laiko kaip **darbo moksliskumo pripažinimą**. Išgirdę tą žinią klegėjo jie susiimdami pilvus.

Beje, LR ŠMM 2001 m. gruodžio 22 d. įsakyme Nr. 1704 patvirtintuose „Reikalavimų mokslinėms monografijoms nuostatose“ **monografijos** apibrėžimas daugiau negu juokingas: „monografija yra ne serijalinis (neperiodinis ir netęstinis) bibliografinis vienetas (leidinys), kuriame sistemingai arba išsamiai išnagrinėta viena tema/dalykas; apibendrina autorių ir kitų mokslininkų publikacijas ta pačia tema recenzuojamuose tarptautiniuose mokslo leidiniuose (vadinasi, monografija, tai jau spausdintų straipsnių savotiška rinktinė ir jų paskelbimas svarbiau už monografijos parašymą. Pagal vieną jumoristinę TV laidą: pasaulis to dar nežinojo, kad koks straipsniūkštis svarbiau už monografiją). Diskutuotina ir dėl recenzentų: girdi, negali jais būti iš tos įstaigos, kurioje dirba autorius ir pan.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2007 05 05 nutarimu (byla 18/16) „Dėl minimalių kvalifikacinių reikalavimų mokslininkams“, nurodė, kad LR Vyriausybės ir ŠMM aktuose, nepaisant ir Įstatyme nuorodų apie mokslininko teises skelbti ir kur nori skelbti savo tyrimų duomenis.

Dabartinė mokslo rezultatų vertinimo sistema yra kenksminga mūsų Tautai, mūsų nepriklausomai valstybei, žlugdo asmenybes.

Būtina, kad tik paskelbus darbus lietuvių kalba, tik po juos būtų galima skelbti ir kitomis kalbomis. Lietuvių kalbą išstūmus iš mokslo, pamažu ji būtų išstumiamama ir iš kitų gyvenimo ir veiklos sričių. Vėl taptų „virtuvine“.

d) sunkiai suderinama su demokratija, su mokslininkų teisėmis ir tai, kad mokslo darbai ar jų projektai įvertinami tariamai tik slaptų ekspertų. Kaip kadaise KGB iš savo agentų reikalavė pasirašyti ištikimybės ir paklusnumo pasižadėjimus, taip dabar ekspertai pasirašo „konfidencialumo pasižadėjimus“, tiek Lietuvos mokslo tarybai, tiek Lietuvos valstybiniam mokslo ir studijų fondui ir kai kurioms kitoms įstaigoms; juose pasižadama niekam nesakyti kaip kokio autoriaus darbą recenzavo, įvertino. Pavyzdžiui, eksperto LVMS fondui pasižadėjimas baigiamas: „Esu perspėtas, kad, pažeidęs šį pasižadėjimą, neturėsiu teisės ateityje būti Fondo ekspertu ir turėsiu atlyginti Fondui padarytus nuostolius“.

Net ir iš einšteinų sudaryta ekspertų komisija tik pagal pavadinimus negalėtų nustatyti projektų „gerumą“, bet pasirodė Mokslo tarybos ekspertai gali. Bet jokių įtarimų gal niekam ir nekiltų, jeigu Mokslo tarybos ir kitų institucijų valdininkai sprendimus priimtų ne užslaptintųjų ekspertų vardu, o, sakysime, kaip ir tokios svarbios programos – lituanistikos plėtros įgyvendinimo klausimais, būtų organizavę konferenciją – sprendimai būtų kur kas objektyvesni, jei jau konferencijoje būtų įvertinti autorių - pretendentų į programos vykdytojus pranešimai, jų numatoma ištirti problematika, koncepcijos ir pan. Beje, „užslaptintieji“ naują milijoną paskirstė jau seniai kai kurių institucijų leidžiamais ir jų jau iš biudžeto finansuojamiems periodiniams leidiniams.

„Užslaptinti“ ekspertai reikalingi ne tiek išsaugoti tariamai autorinėms teisėms, o vienvaldiškumą mokslo biurokratams, prieš kuriuos kūrėjas neretai atsiduria tokioje pat padėtyje, kaip kadaise baudžiauninkas prieš poną. Tiesa, ir sovietmetyje dažnas mokslininkas kaip ir kiti kūrėjai irgi nesužinodavo, dėl ko nespausdinami jo straipsniai, monografijos ar negali ginti disertacijos, išvykti užsienin.

Sovietinės okupacijos metais savo vienvaldiškumą moksle ir studijose diktavo komunistų partija ir jos įrankis - KGB, kontroliavo per savo ideologines ir mokslo administravimo tarnybas; dabar, nepriklausomoje Lietuvoje – per sukurktą finansavimo ir drebančiųjų biurokratų sistemą;

e) naujajame Mokslo ir studijų įstatyme nurodoma, kad mokslo ir studijų kokybės pagerinimą gali garantuoti **ekspertai iš užsienio valstybių. Ir sovietmetyje iš mokslo ir studijų** institucijų reikalauta kviestis ekspertus iš Tambovo, Oriolo ar kitų „didžiosios šalies“ vietų. Tik tada tiems ekspertams nereikėdavo mokėti – tik už komandiruotę, ir dar „kelionei“ įdėti pusbuteliuką ir dešros, o dabartiniams iš Vakarų – šimtus tūkstančių reikia sukišti, nors daugeliu atveju jų ekspertizės neretai mūsų studentų kursiniams darbams tepriylgsta. Kaip prieš keletą dienų rašyta „Respublikoje“ vien tiems ekspertams mūsų mokslo biurokratai per praėjusius trejus metus **išmokėjo** per 70 mln.Lt. „Kokioje šalyje dar galima būtų rasti tokių bepročių, kurie taip nevertintų savųjų specialistų ir švaistytų žmonių pinigus?“ – klausė vienas žemaitis.

f) **sunerinti verčia Įstatymo reikalavimai dėl „Dėstomosios kalbos“.** Nors Lietuvos Respublikos Konstitucijos 14 str. nurodoma, kad valstybinė kalba yra tik lietuvių, bet minėtame Mokslo ir studijų įstatyme dėl jos jau numatyta daug išlygų, kad nelietuviškai gali būti dėstoma jei „studijų programos turinys siejamas su kita kalba“, jei „akademiniams užsiėmimams vadovauja užsienio dėstytojai“, jei studijos „vyksta pagal jungtinių studijų programas“ ir pan.

Praktiškai prisidengiant tomis išlygomis, galima bus visai išstumti lietuvių kalbą iš mokslo ir studijų. Tai dar labiau atvers visas duris skverbtis į šali svetimųjų kalbai. Jau ir šiandieną **nieko lietuviško nėra lenkų įsteigtame Vilniuje Balstogės universiteto filiale. Ir jis yra lenkinimo židinys. Įstatymas beveik neriboja kitoms valstybėms steigti Lietuvoje mokslo ir studijų institucijas.** Tarpukario Nepriklausomybės metais Vytauto Didžiajame universitete ir iš užsienio atvykę dėstytojai turėdavo paskaitas lietuviškai skaityti (atvykėliams būdavo nurodomas laikas, per kurį jie privalėdavo išmokti lietuviškai).

Mūsų galingoji Didžiųjų kunigaikščių Lietuvos valstybė žlugo, o lietuvių Tauta buvo atsidūrusi ant pražūties ribos tik dėl to, kad **valdantieji nesivadovavo tokiomis vertybėmis, kaip Tauta, jos kultūra, Nepriklausomybė, visų žmonių gerovė. Šiandieną mūsų valdžia** daro tas pačias klaidas, kurios jau nekartą buvo atvedusios mūsų Tautą, Lietuvos valstybę pražūtin; vėl valdantiesiems ir daugeliui intelektualų tampa svarbiausiu jis pats, jo dvarelis, o ne Tautos ir Valstybės ateitis, **vėlei** dėl įtikimo galingesniems, nebepuoselėjamas, neginamas **lietuviškumas**, nestiprinama Nepriklausomybė, užmirštant, kad

kiekviena sąjunga remtina tiek, kiek ji gali padėti Tautos ir jos nepriklausomos Valstybės stiprinimui, doros visuomenės kūrimui, o kas - ne, turime pasakyti „Ne“, kad ir iš pačio Briuselio, ES vadams – ir jų ginamiems „pidarastams“, gėjams ir kitiems išsigimėliams. Kaip ir aklo „**integracinių**“ **planų įgyvendinimo autoriams, nors jie ir turėtų pačius aukščiausius laipsnius ir vardus. Geriausias Lietuvos įvaizdis būtų – lietuviškumas, Dora, Mokslas, Kultūra, Teisingumas ir visų krašto žmonių Gerovė.**

Mokslininkai – Tautos elitas, kam kitam jei ne jam turėtų pirmiausia rūpėti, kad jo **proto ir širdžių vaisiai pirmiausia būtų panaudojami Tautos ir nepriklausomos Lietuvos pamatų tvirtinimui.** Bet tam būtina iš esmės persvarstyti mokslo organizavimą ir valdymą reglamentuojančius teisinius aktus, **pirmiausia kaip vieną kenksmingiausių mūsų Tautai ir Nepriklausomybei pernykštį Mokslo ir studijų Įstatymą,** o taip pat LMT bei ŠMM veiklą reglamentuojančius aktus; pagal juos veikianti **mokslo ir studijų organizavimo ir valdymo sistema** yra kenksminga ne tik Lietuvos suverenui – lietuvių Tautai, bet ir demokratijai, pažeidžia LR Konstituciją, neskatina kūrėjų dirbti savo Tautos ir nepriklausomos valstybės labui, kėsina ir į mokslininko kaip Žmogaus, Piliečio, kūrėjo teises.

Lietuva mūsų, Aukščiausiojo paskirtas žemės lopinėlis prie Baltijos. Bet kiek jis bus lietuviškas, jau priklauso nuo mūsų, nuo to, kiek mes ir mūsų vaikai jausis lietuviais esą.